

Državni zakonik

za

kraljevine in dežele v državnem zboru zastopane.

Kos VI. — Izdan in razposlan dne 23. februvarja 1884.

26.

Ukaz ministra za bogočastje in uk od 7. februvarja 1884,
o preskušnji kandidatov učiteljstva na gimnazijah in realkah.

Na temelji Najvišje odloke od 1. februvarja 1884 izdaje se naslednji propis (predpis) o preskušnji kandidatov učiteljstva na gimnazijah in realkah (realnih šolah). Po novih določilih pridejo na mesto dvojih komisij, ki so za gimnazijsko in realno-šolsko učiteljstvo v zmislu propisov od 24. julija 1856 (Drž. zak. št. 143), odnosno od 24. aprila 1853 (Drž. zak. št. 76) in od 6. oktobra 1870 (Drž. zak. št. 122) postavljene, odslej edinstvene komisije.

Propis

o preskušnji kandidatov učiteljstva na gimnazijah in realkah.

Člen I. — Preskusne komisije.

1. Znanstvena sposobnost za učiteljstvo na gimnazijah in realkah poizvede se s preskušnjo, za katero ministerstvo bogočastja in uka postavlja preskusne (preskuševalne) komisije v različnih glavnih mestih kraljevin in dežel zastopanih v državnem zboru.

Minister za bogočastje in uk določa, če se ima pri eni ali drugi komisiji stesniti število preskusnih skupin ali pa število učnih jezikov, na katerih uporabo se odnaša usposobljenje kandidatov.

2. Določila o sposobnosti za verouk niso predmet tega propisa.

3. Kakó naj učitelji za risanje (črtanje), petje in telovadbo izkazujejo svojo sposobnost, ustanovljeno je s posebnimi določili.

4. Preskusne komisije sestavljajo se iz môž, kateri različne glavne veje gimnazijskega in realno-šolskega poučevanja po zdanji uredbi istega znanstveno zastopajo. Vsak ud kake preskusne komisije prejme svoj nalog za leto dní, a ko ta doba poteče, sme mu se nalog ponoviti.

5. Za ravnatelja preskusne komisije in za namestnika njegovega imenuje ministerstvo praviloma samo katerega izmed komisijskih udov. Ravnatelj in čenjemu kak zadržek brani, njega namestnik biva prvosednik pri preskušnjah in razpravah, opravlja potrebno dopisovanje ter hrani spise, ki naj se držé v redu, kakor dotični posel zahteva.

6. Deželni šolski nadzorniki v mestih preskusnih komisij, katerim je izročeno didaktično višje voditeljstvo gimnazij in realk, imajo pravico, prihajati k ustnim preskušnjam, da se seznanjajo z učiteljskimi močmi, kar se jih pridobiva gimnazijam in realkam. Ravnatelji preskusnih komisij naj torej omenjenim deželnim šolskim nadzornikom na znanje dajó, kdaj bode katera taka preskušnja.

Člen II. — Vzглаšanje k preskušnji.

1. Domači državljani (tozemci) morejo se praviloma samo pri kateri domači preskusni komisiji dati veljavno preskuševati v to, da dosežejo usposobljenje za učitelja. Svedočbe sposobnosti, katere so taki dobili od kake vnanje preskusne komisije, potrebujejo v svojo veljavnost, da jih učni minister pozneje pripozna.

2. Da bode k preskušnji pripuščen, ima kandidat svojo prošnjo podati ravnateljstvu tiste preskusne komisije, pred katero namerja opraviti preskušnjo.

V tej prošnji naj pové učne predmete in razrede gimnazije ali realke, za katere si hoče pridobiti pravico učiti jih, dalje učni jezik, v katerem želí poučevati.

Prošnji naj priloží:

- a) svedočbo zrelosti za vseučiliščni uk, odnosno za uk na tehnični visoki šoli (prim. niže točko 3);
- b) svedočbo odhodnico od vseučilišča, katera, — potrjujoč tudi zakonito vedenje — izkazuje, da je najmanj štiri leta na kakem vseučilišči in od teh najmanj tri leta v filozofski fakulteti kot reden poslušalec prebil in ta čas bavil se s svojim strokovnim ukom. Tudi se pričakuje, da se je vrh tega učil še filozofije, svojega učnega jezika in nemščine (prim. člen XIX, 3), da bi si pridobil potrebno didaktično in pedagogično izomiko ter ustrezal zahtevom v členu V postavljenim.

Kandidati, kateri odhodnice ne morejo priložiti, ker dovršivši propisano četveroletje še dalje na vseučilišči kot redni poslušalci ostanejo, naj namesto te svedočbe predložé knjigo vzglasnico ter ob enem izkažejo, da je njihovo нравno vedenje v tečaji njihovega vseučiliščnega uka bilo pravredno.

Kandidati prirodoznanstvenih učnih strok morajo izkazati, da so se deležili praktičnih del v dotičnih zavodih in laboratorijih. (Čl. XIII, XIV in XVIII.)

Kandidati za učiteljsko stroko opisne (likoslovne) geometrije naj izkažejo, da so najmanj dve leti pravilno obiskovali na kaki tehnični visoki šoli kolegije o opisni geometriji, ter priložé tudi zriske v členu XVII omenjene.

Ako se je kateri kandidat pravilno udeleževal semeniščnih vaj, koristno mu bode, če priloži izkaz tudi o tem.

- c) Ako je poteklo več nego leto dni po onem času, ko je na vseučilišči bival, naj priloži o tem, kako se je vedel v teku tega časa, verovredne in dovoljne izkaze, — ako more, svedočbo kakega javnega oblastva; še naj priloži
- d) razložbo o svojem dozdanjem življenji, v kateri je dolžan sosebno na znanje dati hod svojega obrazovanja, mer, obsežek in slovstvena pomagala svojih osobitnih ukov in sicer tako na tanko, da bode preskusni komisiji mogoče razločiti, če kandidatovo pripravljanje ustreza zakonitim zahtevom;
- e) kake prej prejete odobravoče ali zavračujoče svedočbe preskusnih komisij.

3. Svedočba zrelosti od kake realke (za obiskovanje tehnične visoke šole) z izkazom, da je kandidat štiri leta prebil na vseučilišči kot izreden poslušalec filozofske fakultete (prim. gori 2, b), daje mu samo omejeno pravico do pripuščenja k preskušnji, namreč samo za učiteljstvo na realkah in še tukaj samo za matematično-prirodoslovne stroke (matematiko, geometrično risanje ali črtanje, opisno geometrijo, fiziko, prirodopis, kemijo, zemljepis).

Vsak kandidat te vrste naj izkaže za vsak semester, da je obiskoval najmanj deset učbenih ur na teden.

4. Kandidatom za učiteljstvo novejših jezikov sme se leto, katero na Francoskem, Angleškem ali v Italiji prebodo, da bi se jezika naučili, vračuniti v četriletje.

Kandidatom za učiteljstvo opisne geometrije v zvezi z matematiko smejo se tri, kandidatom za učiteljstvo matematike in fizike smeta se dve učni leti, katera so prebili na kaki tehnični visoki šoli kot redni poslušalci pravilno obiskujoč strokovno šolo za inženirje, za stavbe vrh tal ali za strojedelstvo, ali pa občni razdel, vračuniti v četriletje.

Takisto smejo se kandidatom za učiteljstvo kemije v četriletje vračunjati tri učna leta, katera so prebili na kaki tehnični visoki šoli kot redni poslušalci pravilno obiskujoč kemijsko strokovno šolo.

5. Ako kdo katere pod št. 2, odnosno št. 3 imenovanih svedočeb ne more priložiti ali če se preskusna komisija nad prineseno ustavlja, naj se le-ta komisija obrne na ministerstvo za razloko, je-li pripustiti ga k preskušnji, ter svojemu vprašanju pridene ob enem svoje mnenje.

6. Vnanji (inozemski) kandidati, tudi če ustrezajo vsem gori povedanim zahtevom, smejo se k preskušnji pripustiti samo, če ministerstvo po nasvetu preskusne komisije to odobri.

Člen III. — Razloček učiteljskega usposobljenja za gimnazije in realke.

Mala razlika v učnih smotrih tistih predmetov, ki so gimnaziji in realki vkupni, *) ne ustanavlja razločka v znanstveni preskušnji. Le-ta se sploh ravná po zahtevih gimnazije. Učiteljska usposobitev, ki jo kdo pridobi za gimnazijo, veljá torej tudi za realko.

A čim je kakemu kandidatu z ozirom na vrsto njegovih pripravljajočih ukov (člen II, 3) ali na svojstvo njegovih učiteljskih strok (člen VI) moči prireči samo usposobljenje za realno-šolski uk, treba je v svedočbi o preskušnji učiteljsko usposobljenost izrekoma samo za realke izraziti.

Člen IV. — Kaj se zahteva od vsakega preskuševanca.

1. Da sploh znanstveno sposobnost za mesto rednega učitelja na gimnaziji ali realki dokaže, mora vsak preskuševanec prvič v oziru na svojo filozofsko in pedagogično pripravnost omiko, po tem v oziru na jezik, katerega se misli učeč posluževati, in ako ta jezik ni nemški, poleg tega tudi v oziru na nemščino zadovoljiti zahtevom v členu V povedanim, in drugič s preskušnjo v enem preskusnem obsežku gimnazijskega ali pa realno-šolskega pouka (člen VI) izkazati tisto mero znanosti, katera je v členih VIII—XVIII tanje določena.

2. Če kdo prestane preskušnjo iz ene glavne stroke, sposoben je učiti dotično ukovino v celi gimnaziji ali v celi realki, a če nasproti prestane preskušnjo iz postranske ali pritične stroke, sposoben je samo za učenje v nižji gimnaziji ali v nižji realki.

3. Za nameščenje v stalno službo je kandidat sposoben stoprv tedaj, kadar je prestal poskusno leto ter s tem svojo praktično sposobnost izkazali (Člen XXV.)

Člen V. — Splošni uki.

Vsak kandidat naj si v času svojega šolanja usvoji splošno filozofsko in pedagogično omiko ali obrazovanost, kakeršna je učitelju katere si bodi stroke neogibno potrebna (člen II, 2, b), ter mora uspeh tega šolanja izkazati s tem, da neko nalogo domá zdela. (Člen XIX, 3.)

Dalje mora vsak kandidat pri ustni preskušnji (člen XXI) izkazati, da umé svojega učnega jezika brezprogrešno (korektno) posluževati se, da so mu znani njegovi najvažnejši slovniški zakoni in pa da se je seznanil z glavnimi leposlovstvenimi deli istega, naj uže učni jezik hoče učiti ali ne. Ako ta učni jezik ni nemški, treba je od preskuševanca zahtevati, da se ga zna brezprogrešno posluževati, da ne bode nikake dvojbe o njegovi sposobnosti, nemški pisana znanstvena dela svojih strok razumeti. Tudi naj se pazi na brezprogrešnost izraza v tistih pismenih delih, katera so nemški spisana.

*) Predmeti gimnazijskega pouka so: Vera, latinski, grški, nemški jezik (učni jezik), zemljepis in zgodovina, matematika, fizika, prirodopis, filozofska propedeutika. (Risanje, telovadba). Predmeti realno-šolskega pouka so: Vera, dva nova jezika (francoski, angleški, laški), učni jezik, zemljepis, zgodovina, matematika, fizika, prirodopis, kemija, geometrično risanje, opisna geometrija, risanje, telovadba.

Člen VI. — Skupine preskusnih predmetov.

1. Posebna preskušnja kandidata tiče se ene iz naslednjih skupin predmetov po zahtevih, povedanih v členih VIII—XVIII.

- a) Klasična filologija ali jezikoslovje, t. j. latinski in grški jezik in slovstvo kot glavni stroki in k tema učni jezik kot postranska (pritična) stroka.
- b) Nemški jezik ali kateri drug deželni jezik (učni jezik) kot glavna stroka, k tej latinščina in grščina kot postranski stroki.
- c) Zemljepis in zgodovina kot glavni stroki.
- d) Matematika in fizika kot glavni stroki.
- e) Prirodopis kot glavna stroka, k tej matematika in fizika kot postranski stroki.
- f) Filozofija, v zvezi ali z grščino kot glavna stroka in latinščino kot postransko stroko, a ali pa z matematiko kot glavno stroko in fiziko kot postransko stroko.

(Z utesnitvijo na realke):

Poleg skupine d) še naslednje:

- g) Nova iali novoveka (moderna) filologija — t. j. dva izmed novih kulturnih jezkov: francoskega, italijanskega, angleškega, za nekatere zavode z nenemškim učnim jezikom tudi nemščina — kot glavni stroki in nemški jezik ali kateri drugi deželni jezik (učni jezik) kot postranska stroka.
- h) Nemški jezik ali kateri deželni jezik (učni jezik) kot glavna stroka, k tej en novi jezik kot glavna stroka in kateri drug novi jezik kot postranska stroka.
- i) Matematika kot glavna stroka v zvezi z opisno geometrijo, ali pa z geometričnim risanjem ali s fiziko kot postranskima strokama.
- k) Prirodopis in kemija ali kot glavni stroki združeni ena z drugo, ali ena izmed nju kot glavna stroka v zvezi z dvema postranskima, za kateri je moči matematiko, fiziko, prirodopis in zemljepis poljubno združiti, a geometrično risanje sme se samo z matematiko.

2. Teh skupin premenjati v tem zmislu ni dopuščeno, da namreč manje število učnih predmetov ali kako drugo zloženje istih, nego je tu povedano, ne more nikomur dati pravice, biti k preskušnji pripuščen. Nasproti je kandidatu na voljo, dati se preskuševati istodobno ali pozneje tako iz predmetov tiste skupine, katero si je izvolil, po zahtevih določenih za glavno stroko in ne po zahtevih za postransko stroko, kakor tudi še iz katerega drugega ali več drugih predmetov.

3. Vendar zgodovina tudi tedaj, kadar k izvoljeni skupini pristopi kaka nadaljšnja stroka, ne more veljati za stroko sama za se, nego jo je z zemljepisom združiti takó, da se mora preskušnja iz obeh strok ob enem opraviti; a zemljepis nasproti se sme samostalno kot nadaljšnja stroka (za gimnazijo kakor za realko) izbrati.

Da kdo preskušnjo iz fizike kot glavne stroke in pa iz opisne geometrije prestane, potreba mu je preskušnjo iz matematike kot glavne stroke prestati, nasproti je preskušnja iz matematike kot glavne stroke v zvezi s kako samostalno skupino dopuščena.

4. **Izumno določilo.** Učiteljska usposobljenost za nemški in kateri drug deželni jezik kot glavni stroki daje zmožnost, biti za trdno (definitivno) nameščen v učiteljstvu na kaki gimnaziji ali na realki, če je kandidat pri ustni preskušnji dokazal, da temeljito in izvestno (trdno) zna slovnico obeh klasičnih jezikov in pa da je sposoben prav prevajati (prelagati) taka mesta iz rimskih in grških pisateljev, katera nimajo nikake posebne jezikovne težkoče v sebi.

Člen VII. — Razdelba preskušnje.

Takim kandidatom, kateri se podvržejo preskušnji iz katere druge in ne iz skupine *d* ali *i* (člen VI), sme se — po tem ko so jim potrjeni vsi domači zdelki — kar dopustiti, da ostalo preskušnjo v dveh različnih rokih znotraj dopuščene dobe (člen XIX, 9), namreč vsak razdelek posebej opravijo takó, da bodo iz postranskih strok, kakor tudi iz učnega jezika in pa iz nemščine poprej in iz glavnih strok potlej preskuševani. Obseza li izvoljena skupina samo glavne stroke, tedaj je red strokam poljuben.

Preskušnjo iz kake glavne stroke naprej postopno razdeliti takó, da bi se kandidat vzglasil najpred k preskušnji za nižjo gimnazijo ali nižjo realko (postransko stroko), ne dopušča se. Nasproti je dopuščeno ter sme komisija po izhodu (posledku) klavzurne in ustne preskušnje (člen XX in XXI) razločiti takó, da je kandidat samo toliko zadovoljil, da sme dotični predmet v nižjih razredih učiti.

Zahtevi preskušnje v posebnem.

Člen VIII. — Klasična filologija.

a) Kot glavna stroka.

1. Za usposobljenje, filologijo, ali jezikoslovje učiti na celej gimnaziji, zahteva naj se od preskuševanca ne samo temeljito in izvestno znanje slovnice obeh klasičnih jezikov, in za latinski jezik stilistično okretnost, katero mora z latinskimi pismenimi deli (člen XIX—XX) dokazati, temuč zlasti obširno knjižnost (lektiro) gledé klasikov obeh jezikov, kateri pripadajo gimnaziji, torej v latinščini, da so mu po čitanji znani: Cezar, Livij, Salustij, Ciceron, Tacit, Ovidij, Vergilij, Horacij; v grščini: Ksenofont, Herodot, državni govori Demostenovi, pristopnejši dialogi Platonovi (torej, razven manjših po imenu „Protagoras“, „Gorgias“, „Phaedon“, „Symposion“), Homer, Sofokles. Poleg tega da so mu nekoliko po čitanji znani Plavt ali pa Terencij in Tibul, grški liriki, Eshil, Evripid in Lizia. Naloga za domače delo ní omejena na te pisatelje.

2. V grški in rimski zgodovini je zahtevati od preskuševanca, da ima temeljito znanost historičnih dogodkov (faktov), in v filologičnih ukovinah (discipli-

nah) bajeslovja ali mitologije, državnih in zasebnih starin, slovstvene zgodovine, metrike, ne sicer, da ima sostavno obsežno znanje a vendar, da razpregledno vé vse, kar je bistvenega, in da se je še seznanil z najboljšimi pomagali po zdanjem stališči znanstva, — in poleg tega, da je toliko zveden v istih, zlasti v starinstvu, da bode moči pričakovati, dá bi — razlagajoč klasike — ne samo v formalnem nego tudi v realnem oziru temeljitost dosegal in da bi znal posameznosti v celotno podobo starodavnega življenja zlagati. Potreba je, da si je kandidat le-to celotno podobo sam usvojil in sicer v bitnosti usvojil z večkratnim in do jedra idočim čitanjem klasikov, ter je sosebno naloga preskušnje poizvedati globokost in razsežnost tega čitanja.

b) Kot postranska stroka.

Za usposobljenje, učiti v nižjej gimnaziji, zahteva naj se ista temeljitost v gramatičnih znanostih, kakor za uk v celej gimnaziji ter jo je treba za latinščino tudi z latinskimi pismenimi deli, a za grščino s prevodom iz učnega jezika — pri klavzurni preskušnji — izkazati; a v oziru na stilistično ročnost naj se manj zahteva.

Kar se tiče knjižnosti, treba je kandidatu, da se je korenito bavil s Cezarjem, Livijem, Salustijem, Ciceronom, Ovidijem, s Homerom, Ksenofontom (ali Herodotom), a z ostalimi pisatelji, katerih čitanje je odkazano višjim gimnazijskim razredom, seznanil v toliko, da je od obsežnejših težjih, povečje oddelke ali po nekoliko glavnih del (n. pr. dve tragediji Sofoklejevi, dva večja državna govora Demostenova in Ciceronova it.) razsodno in razumno čital, mogoč z živim shva-
tanjem in primernim razlaganjem istih pokazati, da bode umel klasične literature s pravšnim razumom koristiti se, bodi kot učitelj nemščine ali katerega deželnega jezika v to, da bode umotvore tega svojega jezika z njo razlagal, bodi kot učitelj filozofske propedeutike v to, da bode iz nje znal jemati prigodne primere.

Vrh tega mora preskuševanec izkazati razpregledno znanost grške in rimske zgodovine in pa slovstvene zgodovine, nasproti je v ostalih ukovinah — v mitologiji, starinstvu, metriki — z ozirom na obsežnost njegovega znanja po manj zahtevati.

Člen IX. — Nemščina in deželni jeziki.

a) Kot glavna stroka.

Za pravico, učiti nemški ali kateri deželni jezik v celi gimnaziji ali v celi realki, zahteva se poleg tega, kar se mora po členu V v oziru na nemški ali pri učenju rabljeni deželni jezik od vsakega preskuševanca terjati, še tudi temeljito znanje slovnice, brezpogrešnost izraza v pismenih delih, znanje slovstva (književnosti) in njegove zgodovine, zlasti v zvezi s politično in kulturno zgodovino dotičnega ljudstva, po tem znanje starejših oblik tistega jezika in najvažnejših starejših jezikovih spomenikov, a vrh tega, da pozná take estetično-kritične spise priznane klasičnih pisateljev, s katerimi se praktično pospešuje uvid organske sestave in umetniške vrednosti leposlovnih del.

Tako je za učenje **nemškega** jezika potrebna natančna znanost srednjeveke visoke (gornje) nemščine in zlasti sposobnost, najvažnejša dela književnosti iz

srednjega veka: Niebelungenlied, Kudrun, poezije Hartmanna von Aue, Walthera von der Vogelweide in starejših lirikov v izvirnem jeziku čitati in temeljito razumeti. Nemška literatura od 14. do 18. stoletja mora kandidatu biti v glavnih črtah znana. Sosebno je gledati na znanje novejšje klasične literature. Preskuševanec naj zna najiminitnejša dela iz te književnosti v oziru na jezik in vsebino tolmačiti ter razlagati, kako so se najodličnejši pisatelji obrazovali. Oba ta momenta naj se zlasti imevata na vidu, kadar je preskuševancu tolmačiti prozaična ali poetična dela ali pa posamezna mesta iz njih. Tudi naj se tu estetična analiza ne zanemarja.

Kar se tiče **italijanskega** jezika, to se, — ker stareji jezik od novejšega ni bistveno različen, a postanek italijanščine v gramatičnem oziru po vsem in v leksikalnem oziru po večem zavisí od latinščine, — mora zahtevati, da kandidat ima dovolj znanja v historični gramatiki, t. j. da z ene strani vé, po katerih zakonih so se latinski glasovi in obliki v italijanščini preobrazovali, z druge strani pa v zadostni meri pozná preinake, katere so v italijanščini nastale. Takisto naj kandidat izkaže temeljite znanosti iz sintakse, z natančnim ozirom na razlike med starejo in novejšo rabo, katere so na tem okrogu številnejše. Najznamenitejša dela klasikov vseh dob morajo kandidatu biti dovolj znana odtod, da jih je sam čital; tudi je od njega zahtevati, da na tanko pozná zgodovino slovstva ali književnosti od prvih početkov. Gledé tega, je li kandidat sposoben, pridobljene znanosti uporabljati v razklad klasičnih vzorov, veljá ono, kar se (gori) zahteva glede nemščine.

Za učenje katerega si bodi **slovanskega** jezika zahtevati je od kandidata, da zahtevom v začetku tega oddelka postavljenim zadovolji gledé onega slovanskega jezika, katerega namerja učiti, in da je najden v staroslovenski slovnici ter sposoben, staroslovenske tekste prevajati in razlagati.

Za **rumanski** jezik se je držati zahtevov, kateri so gori sploh navedeni.

b) Kot postranska stroka.

Ako hoče kateri kandidat doseči usposobljenje iz nemščine kot postranske stroke, treba mu je izpolniti zahteve postavljene za glavno stroko, s tem utesnilom, da se odpušča znanost srednjeveke visoke in starejše nemščine ter književnosti.

V ostalih deželnih jezikih naj se kandidatu tedaj daje to usposobljenje, kadar izkaže, da izvrstna dela novejšje leposlovne literature — sam prečitavši jih — pozná toliko, da mu je moči primerno razlagati jih, in ako zadosti zahtevom, kateri so v začetku prejšnjega oddelka (a) postavljeni gledé tolmačenja in estetične analize.

Člen X. — Zgodovina.

a) Kot glavna stroka.

V zgodovini mora preskuševanec, da bode usposobljen učiti jo v vseh razredih gimnazije ali realke, dokazati, da si je pridobil kronologično trden raz-

pregled o občni (svetovni) zgodovini, da razumeva, v kateri pragmatični zvezi so poglavitni dogodki in katero kulturno-zgodovinsko vrednost imajo merodajne dobe (epohe), da se je v slovstveno-zgodovinskem oziru seznanil z najznamenitnejšimi zgodopisci sosebnno grške in rimske dobe, in gledé katere koli glavne dobe da se je po lastni porabi upoznal z viri in najboljšimi zgodopisnimi pomagali, ki vodijo k poznavanju izbrane dobe, poleg tega pak da obširneje in temeljito zna staro zgodovino in stare zemljepise in da ima vsaj toliko filologične učnosti, da vé iz Cezarja in Livija, iz Ksenofonta in Herodota prav prevajati in gramatično razlagati mesta, katera nimajo v sebi nikakih posebnih jezikovnih težkoč. Dalje naj se v zgodovini in deželoznanstvu (domoznanstvu) avstrijske države posebno pazi na temeljitost in razsežnost znanosti in na poznavanje spisov najboljših novejših izsledovateljev. (Dotični zahtevi iz zemljepisa gl. čl. XI.)

b) Kot postranska stroka.

Za pravico, učiti zgodovino v nižji gimnaziji ali v nižji realki, naj se odpušča korenitejše na porabo strokovne literature osnovano znanje katere glavne dobe ter v oziru na obseg podrobnih znanosti nekaj manj terja; nasproti ostajajo gledé zemljepisa in gledé filologičnih znanosti isti zahtevi.

Člen XI. — Zemljepis.

Za usposobljenje, učiti zemljepis (geografijo), zahteva se trdna znanost o zemlji v matematičnem, topičnem, fizikalnem in političnem odnosu, natančno poznavanje evropskih dežel, zlasti zemljepisa Srednje Evrope in sosebnno avstro-ogerske monarhije.

Preskuševanec naj se je s statističnimi razmeri gledé avstro-ogerske monarhije na tanko, a gledé drugih dežel seznanil v glavnih točkah.

Predmeti svetovne trgovine, nje vrste in poti naj mu bodo v izvestnih glavnih črtah znani.

V tistih vrstah grafičnega predočevanja, katerih se poslužuje pouk, naj si je kandidat usvojil izvestnost in ročnost.

Člen XII. — Matematika.

a) Kot glavna stroka.

Znanost občne aritmetike, sintetične in analitične geometrije.

Znanje diferencialnega in integralnega računa in uporaba istega na geometrijo, dalje početki premenjevalnega (variacijskega) računa.

Zvedenost v glavnih črtah novejšje teorije funkcij.

b) Kot postranska stroka.

Znanje elementarne matematike, sosebnno tistih delov, katere je učiti na gimnaziji in na realki; popolna izvestnost ali trdnost in ročnost v uporabljanji metod računstva in konstrukcije, kar jih biva v tem okrogu.

Člen XIII. — Fizika.

a) Kot glavna stroka.

Znanje najvažnejših resnic ali istin in metod izkusne (eksperimentalne) fizike.

Znanost osnovnih naukov analitične mehanike in načelno razumenje ostalih predelov matematične fizike, in sposobnost, dotične postavke uporabljati v rešitev prostejših nalog.

Znanost glavnih naukov kemije, astronomije in matematične geografije. Posebna preskušnja iz teh strok sme se — če preskusna komisija tako sprevidi — kandidatu odpustiti, kadar predloži ugodne svedočbe o kolokvijih, katerim se je nalašč za tega delj bil podvrgel.

Izkaz, da se je preskuševanec najmanj dva semestra v fizikalnem in en semester v kemijskem laboratoriji praktično vadil. Uspeh te vadbe treba je izkazati s tem, da se predloži laboratorijski dnevnik ali pa svedočba od načelnika laboratoriju.

Korenitejše znanje, kako se priredi (aparati) rabijo in dobri ohranjajo, in katere so najboljše metode skazovanja (demonstracije).

b) Kot postranska stroka.

Načelno znanje izkusne in elementarne matematične fizike z matematičnim zemljepisom vred.

Izkaz, da se je kandidat v kemijskem in fizikalnem laboratoriji v vsakem po en semester praktično vadil.

Praktično znanje kemijskih in fizikalnih šolskih poskusov.

Člen XIV. — Prirodopis.

a) Kot glavna stroka.

Temeljita znanost najvažnejših istin iz morfologije, anatomije, fiziologije in paleontologije rastlin in živali, kakor tudi njihove zemljepisne razširjenosti. Znanje tistih prirodopisnih sestavov (sistem), kateri so v obče obveljali. Poznavanje praktičnemu življenju važnejših in pa takih prirodnin, katere nam s posebno znamenitimi svojstvi ali s tem v oči bijejo, da jih pogostoma nahajamo. Kandidat naj vé predložene mu takšne prirodnine razpoznati in določiti.

Znanje najvažnejših istin iz morfologije in fiziologije rudninske, in zakonom primerne zveznosti svojstev, dalje razpoznavanje navadnih kamenin in splošno znanje naukov o sestavi in o izpreminjanji zemeljske skorje.

Kandidat naj si je vsaj iz ene teh treh strok: zoologije, botanike, mineralogije pridobil obsežnejše znanosti — temeljito učeč se je in sam v kakem zavodu delajoč —, vendar je treba, da se je tudi v vsaki iz obeh drugih strok najmanj po en semester praktičnih vaj udeleževal.

b) Kot postranska stroka.

Na nazor oprto poznavanje znanejših prirodnin in njihovih karakterističnih priznakov; zvedenost v veljavnih prirodopisnih sestavih in tistih istinah občnega nauka o živalstvu, rastlinstvu in rudinstvu, katere so neogibno potrebne za razumenje sistematične razporedbe.

Člen XV. — Filozofija.

Od kandidatov, kateri namerjajo filozofijo učiti, naj se zahteva, da so se seznanili z glavnimi problemi filozofije in njihovim zgodovinskim izvirom sploh, dalje z enim odličnejših poskusov, kako rešiti jih, preučivši glavna dela katerega koli filozofa novejšje dobe (bodi si n. pr. Descartes, Leibnitz, Locke, Hume, Kant). Poleg tega morajo za propedevtične predmete (empirično psihologijo in logiko) izkazati, da imajo te predele znanstveno v oblasti in da so tudi sposobni, najbitniše točke iz njih v pouk jasno in razumljivo razvijati.

Člen XVI. — Novi kulturni jeziki.

Francoski, italijanski, angleški.

a) Kot glavna stroka.

Za usposobljenje francoski, italijanski ali angleški jezik na cel. realki učiti, zahteva se:

1. Sposobnost, kak oddelek iz katerega nemškega pisatelja brez pomagal prav v tuji jezik prevesti, in pa pod istimi uveti sestavek o ložji slovstveno-zgodovinski ali zgodovinsko-gramatični nalogi v tujem jeziku spisati.

2. Sposobnost, večjo razpravo o dani nalogi v tujem jeziku spisati (domače delo), pri čemer naj kandidat izkaže z ene strani znanstveno zmožnost, izvesti popolno delo iz predela francoske, italijanske ali angleške filologije, z druge strani gramatično brezpgrešnost in znajdenost v stilističnih posebinah tujega jezika.

3. Temeljito znanje francoske, italijanske ali angleške slovnice v njenem zgodovinskem razvoju.

Gledé angleščine odnaša se le-ta zahtevk na znanost anglosaskih, staroangleških in novoangleških jezikovnih oblik v njihovi zgodovinski zveznosti.

4. Poznavanje pglavitnejših zakonov in oblik starejše in novejšje metriki

5. Sposobnost, predložene oddelke iz klasičnih pisateljev raznih dob tujega slovstva okretno v nemški jezik prevajati ter korenito in prav tolmačiti. Ta zahtev pri francoskem in angleškem jeziku veljá zlasti za novejšje slovstvo, dočim se je gledé starofrancoskega, anglosaskega in staroangleškega jezika moči zadovoljavati s sposobnostjo, kak ne posebno težaven oddelek prav razumeti in gramatično razlagati.

Gledé italijanskega jezika veljá zgornji zahtev za ves obseg literature.

6. Temeljito poznavanje novega (modernega) francoskega ali angleškega slovstva in njegove zgodovine od začetka šestnajstega stoletja sem, in pa do-

voljna znajdenost v starofrancoskem, odnosno anglosaskem in staroangleškem slovstvu po njegovih glavnih pojavih.

Gledé italijanskega jezika veljá ta zahtev za ves obseg literature.

7. Brezpogrešnost in izvestnost v ustni rabi tujega jezika, in pa dobro izgovarjanje. Da se le-to poizvé, zvršiti je neki del ustne preskušnje v dotičnem jeziku.

b) Kot postranska stroka (francoski in italijanski jezik).

Pri tej preskušnji zahteva se od kandidata:

1. Sposobnost, kak oddelek prostejše vsebine iz katerega nemškega pisatelja brezpogrešno v francoski ali italijanski jezik prevesti (preložiti), in pa samostalen francoski ali italijanski sestavek o danem predmetu spisati.

2. Temeljito znanje novofrancoske ali italijanske slovnice.

3. Poznavanje poglavitnejših zakonov francoske ali italijanske metrike.

4. Poznavanje najznamenitejših klasičnih pisateljev novofrancoskega ali italijanskega slovstva in pa sposobnost, predložen oddelek okretno na nemški jezik prevesti in prav tolmačiti.

5. Dovoljna znanost zgodovine francoskega slovstva od začetka sedemnajstega stoletja sem.

Gledé italijanščine razteza se ta zahtev na razpregledno znanost cele slovstvene zgodovine, vendar z omejitvijo na najznamenitejše pisatelje.

6. Dovoljna ročnost in brezpogrešnost v ustni rabi francoskega ali italijanskega jezika, in pa pravšno izgovarjanje. Da se le-to poizvé, treba je ustno preskušnjo deloma v dotičnem jeziku opraviti.

Člen XVII. — Opisna geometrija in geometrično risanje.

a) Opisna geometrija.

Nauk o pravokotni, poševni in centralni projekciji v polnem obsegu z aksonometrijo in prostorno projekcijo vred.

Geometrične konstrukcije, ki se tičejo krivih črt (krivulj) in ploskev, sosebno krivulje drugega reda, prostorne krivulje tretjega in četrtega reda, črte zavojice (vzvojnice), ravne in sferične cikloide (kolotečnice), kolovratne (rotacijske) ploskve, ploskve pravilnice, obvitnice in ploskve drugega reda.

Konstrukcije osvetljevanja, najvažniši deli stereotomije, zlasti kar je najbitnejšega iz nauka o kamenorezji, o strešnem načrtovanju in o gnomoniki, dalje kotirane projekcije in najvažnejše zemljevidske projekcije.

Od sintetične novejšje geometrije toliko, kolikor se je uporablja v opisni geometriji.

Kandidat naj izkaže tudi potrebno izvestnost ali trdnost in okretnost v konstruktivnem risanju (črtanji). Izkazuje naj jo nekaj s svedočbami tehnične visoke šole, v katerih se konstruktivno risanje vsegdar posebej klasifikuje, nekaj z overljenimi konstrukcijami iz opisne geometrije in tehničnih konstruktivnih učnih

strok, katere je samostalno izdel. (Taka črtanja treba je prošnji priložiti, čl. II, 2, b, predposlednji odstavek.)

b) Geometrično risanje.

Početki (elementi) opisne geometrije v tem obsegu, kakor jih je učiti v višjih razredih realne šole; predočbe v aksonometrični projekciji; početki nauka o tenji in linearne perspektive; geometrične konstrukcije mnogokotnikov, ravnih křivulj, a sosebnost stožkosečnic, in na istih.

Gotovost in okretnost v geometričnem risanju ali črtanju.

Člen XVIII. — Kemija.

a) Kot glavna stroka.

Temeljita znanost občne anorganske in organske kemije (ločbe) in uporaba kemijskih načel na vsakovrstno fabrikacijo, katera je osnovana na njih. Poznavanje novjših kemijskih teorij, z Berzelijevo elektrokemično teorijo vred.

Temeljita znanost analitične kemije, tako v kvalitativnem, kakor tudi v kvantitativnem oziru, in pa tehničnih poskusov v oziru na vrednost najvažnejših tvarin, s katerimi se trguje, z neprestanim odnosom na tehniko.

Znajdenost v praktičnem izvajanju analitičnih operacij, ki jo je izkazati s poskusnima deloma, namreč enim iz predela kvalitativne in enim iz predela kvantitativne analize, in pa tehničnih poskusov (katere je izvajati istodobno s kvalitativno analizo).

Znajdenost v tem, kako se izvajajo poskusi v šoli; le-to je izkazati z nekoliko poskušaji (opiti) o priliki praktične preskušnje v laboratoriji ali pa kako drugače po domembi med ravnateljem in preskusnikom.

b) Kot postranska stroka.

Pri tej preskušnji zahteva se tudi temeljita znanost občne kemije, a nasproti se odpušča popolno opoznavanje v okrogu kvalitativne analize in tehnične določbe vrednosti kemijskih pomočnih tvarin.

Oblika preskušnje.

Vsaka preskušnja obseza tri razdelke:

Domača dela, — klavzurna (pod nadzorom pisana) dela, — ustna preskušnja.

Člen XIX. — Domača dela.

1. Ako so izpolnjeni uveti pripuščenja, kakor jih postavlja čl. II., dá preskusna komisija kandidatu naloge, da jih domá obdeluje.

Naloge kandidatu na dom dane naj obsezajo posebne predmete preskuševanja takó, da mu se proži prilika, izkazati sposobnost znanstvenega dela in temeljitost svojih strokovnih znanosti.

Kandidati, kateri hočejo biti usposobljeni za učenje klasične filologije, naj eno teh nalog latinski izdelajo.

Kandidati za kak deželni jezik naj domačo nalogo, ali, kjer tako bolje kaže, vsaj klavzurno nalogo v dotičnem deželnem jeziku izdelajo.

2. Za določbo, po koliko domačih nalog prihaja na eno strokovno skupino (čl. VI), veljajo naslednja načela:

Za vsako glavno stroko naj se po ena domača naloga daje.

Iz postranskih strok, katere spadajo v eno skupino (člen VI), naj se sploh samo po ena domača naloga daje; pri učnem jeziku ne bodi je nikdar, nasproti se ista pri drugih jezikih, pri matematiki in zemljepisu (čl. VI, 1, k) nikdar ne odpušča.

Naloga domača iz klasične filologije kot postranske stroke, obseza grško snov (temo), katero je v latinskem jeziku obdelati.

3. Poleg tega se vsakemu kandidatu dá ena naloga splošnejše filozofske, pedagogične ali didaktične vsebine, da jo doma obdeluje, s čimer mu se proži prilika, razodeti, koliko si je v podlogo potrebne filozofske omike pridobil, in z druge strani pokazati, da je zvezo, katera biva med njegovimi predmeti in namenom splošnega obrazovanja, prav shvatil ter uspešno premišljal o tem, kako jih je v šoli obravnavati.

4. Da zdela domače naloge, dovoljuje se preskuševancu po tri mesece časa za vsako nalogo. Ako kandidat pred iztekom te dobe za podaljšbo poprosi, sme mu jo preskusna komisija raztegniti še na enkrat toliko največ.

5. Zdelujoč domače naloge sme kandidat ne samo rabiti slovstvena pomagala, za katera vé, temuč je od njega zahtevati, da pozna, kolikor je potreba, slovstvo tega predmeta. Kandidat ima torej dolžnost, ne samo na čelu vsakega izdelka postaviti natančno kazalo pomagala, katera je sosebno porabil, temuč tudi v samem sestavku taka dela vestno imenovati na onih mestih, kjer se je katerega poslužil. Naposled naj pridoda pismo izjavo, da je vpoloženi zdelek on sam pisal ter da se razven povedanih virov in pomočkov ni posluževal ničesar.

6. Ako preskuševanec ob enem z opisom svojega življenja predloži kako svoje delo, katero je uže po tisku na svetlo prišlo, ali kako doktorsko disertacijo, prepušča se preskusni komisiji, hoče li vzeti to namesto preskusnega domačega dela ter ko tako presoditi, ali pa držati se zahtevov, kakor jih sicer zakon postavlja.

7. Vpodana dela odkaže ravnatelj dotičnim strokovnim preskusnikom, da oddadó svoj razsodek. Vsakemu komisijskemu udu je na voljo, ter sme v uradovnici ravnateljevi v domača dela sam pogledati.

Pri presojevanji treba je gledati takó na samostalnost v obdelovanji in na temeljitost znanosti, ustrežajočo zahtevom členov VIII—XVIII, kakor tudi na jasnost v mislih in v razložbi in pa na stilistično brezpgrešnost in okretnost. Gledé sestavka v latinskem jeziku prim. čl. VIII.

Presojevalcu didaktično-pedagogičnega domačega dela (gori točka 3) je na voljo, razgovarjati se o tem delu s kandidatom v stiku z ustno preskušnjo. Vselej, kadar si takšen razgovor pridrží, mora on — oddajoč pismo razsodilo o kan-

didatovem zdelku — to s primernim pristavkom izjaviti. Kandidatu je ta pridržek na znanje dati v vabilu h klavzurni preskušnji in k ustni preskušnji.

Značajlnemu mnenju o vrednosti kandidatovih zdelkov treba je pridjati določeno izrecilo, je li delo dovoljno v to, da sme kandidat preskušnjo nadaljevati v tistem obsegu (glavna ali postranska stroka), kakor ga vzglasilo v mislih ima.

8. Kadar ta pismena dela uže dovolj pričajo, da kandidat zakonitim zahtevom ne ustreza, to naj ga preskusna komisija z golim priobčilom, in samo ako bi izrečno za to prosil, s podeljeno pravo svedočbo od nadaljevanja preskušnje izključi in na neki določeni čas (čl. XXII) zavrne, kar je treba uradno na znanje dati ostalim preskusnim komisijam po državi in pa kralj. hrvatski gimnazijalni preskusni (izpitni) komisiji v Zagrebu.

Kadar se o domačih delih najde, da neki del zadostuje a drug del ne zadostuje, naj preskusna komisija ob enem z reprobacijo razloči o tem, bode li kandidatu iz vseh ali samo iz posamičnih preskusnih strok nove domače naloge obdelavati.

Ako pismena domača dela niso dala povoda preskuševanca zavrniti, prejme on vabilo za klavzurno delo in k ustni preskušnji.

9. Veljavnost domačih nalog mine, ako kandidat v prvih dveh letih po tem, ko so mu bile odobrene, ne pride h klavzurni preskušnji in k ustni preskušnji.

Člen XX. — Klavzurna dela.

Klavzurna dela služijo zlasti v to, da pokažejo, ima li preskuševanec v okrogu svojih ukov brez vseh pomagal kaj hitrega in trdnega znanja in koliko.

1. Za vsak predmet preskušnje — izimši učni jezik kot postransko stroko — izvesti je po eno klavzurno delo takó, da je preskuševanec neprestano strogo nadziran. Od časa, ko nalogo prevzame, do časa ko izdelek oddá, kandidat ne sme iz izbe stopiti.

Delu odmenjeni čas iznaša po deset ur za glavno stroko, po pet ur za postransko stroko. Delo petih ur pada brez pretrga bodi na dopoldne ali na popoldne. Čas desetih za delo določenih ur pretrguje se o poldne takó, da bode kandidatom dopoldne in popoldne po pet ur za obdelovanje nalog na razpoložbo. Opoldanski prestanek traja dve uri ter smejo kandidati ta čas oditi. V primeri k temu sestoji klavzurna naloga pri glavnih strokah iz dveh delov, ki sta takó odmerjena, da je moči vsakega v petih urah obdelati. Delovite naloge se kandidatu ne vročajo ob enem, ampak daje mu se vselej po ena o začetku roka petih ur.

2. V oziru na glavno stroko „Zgodovina“ (čl. VI, 1, c) veljá to posebno določilo, da je za vsako od obeh ukovin: občna zgodovina in avstrijska zgodovina opraviti po eno klavzurno preskušnjo in to eno trpečo samo pet ur za tisto ukovino, iz katere je bila vzeta domača naloga, a nasproti eno po deset ur za drugo ukovino. Na stroko zemljepisa, katera spremlja zgodovino, prihaja ena po pet ur trpeča klavzurna preskušnja.

Za prirodopis veljá to določilo, da se klavzurna preskušnja tiče tistih dveh prirodnih kraljestev, o katerih ni bilo govorjenja pri domači nalogi.

Kemikom je namesto klavzurnega dela izvajati popolne analize v laboratoriji (XVIII).

3. Ker se naloge določajo z ozirom na čas, ki je kandidatu odmerjen, in na to, da nima nobenih pomagal, treba je zahtevati ista jasnost misli in njihove razložbe, kakor pri domačih delih, vendar, kar se stilistične oblike tiče, sme se mu zaradi kratkosti časa kaj malega izpregledati.

Filologi naj izdelajo eno klavzurno nalogo latinski, a kandidati za učiteljstvo novih jezikov po eno v vsakem teh jezikov, ne rabeč slovarja niti slovnice.

4. Za presojevanje klavzurnih del veljajo ista določila, kakor za domača pismena dela, zlasti tudi z ozirom na zavračanje, ako bi delo ne bilo zadosti dobro. (Čl. XIX, 7. 8.)

Preskuševalec ima dolžnost, svoj razsodek o klavzurnem delu priobčiti ravnatelju pred dnevom, kateri je postavljen za ustno preskušnjo, in samo tedaj, če se je našlo, da vsa kandidatova klavzurna dela zadostujejo, sme biti ustna preskušnja.

5. Število kandidatov, kolikor se jih sme zediniti v eno klavzurno preskušnjo, zavisno je od tega, koliko jih je moči istodobno s polno varnostjo nadzirati.

Člen XXI. — Ustna preskušnja.

1. Ustna preskušnja velja v prvi vrsti onim predmetom, za katere bi kandidat rad dobil učiteljsko usposobljenje, in nje namen je, v rečenih predmetih posledek ali izhod poprejšnjih stadijev preskušnje dopolniti in zagotoviti. Poleg tega treba je preskuševati vse kandidate iz nemškega in učnega jezika (čl. V) in kandidate filološkega predela še tudi iz grške in rimske zgodovine (čl. VIII), kandidate zgodovinsko-zemljepisnega predela in pa kandidate podpadajoče izimnemu določilu člena VI, 4 iz filologije v takem obsegu, kakor je gori (čl. X in VI, 4) določen. Iz omenjenih predmetov naj preskušavajo dotični strokovnjaki komisije, namreč udje za nemščino, za učni jezik, zgodovino, filologijo.

2. Ako kateri kandidat, zadobivši uže polno odobrenje (aprobacijo), pozneje želi doseči tudi usposobljenje, da bi se v pouku posluževal kakega drugega jezika, katerega si ni bil prvotno izvolil, mora se, — ako ni poprej vsaj enega klavzurnega dela iz tega drugega jezika oddal, — pred ustno preskušnjo (točka 1) še podvreči tri ure trpeči klavzurni preskušnji. V njej mora kandidat ali kako nalogo, ki se tiče njegovih učnih strok, svobodno obdelati ali pa nekatera mesta iz učnih knjig za te stroke prevesti.

3. Preskuševalnim komisijam pristoji, dva preskuševanca v istem času ustno preskuševati, vendar samo tedaj, kadar oba učiteljskega usposobljenja za isti učni predel iščeta. Kjer je koli mogoče, naj se kandidati vsak posamič preskušujejo.

4. Pri ustni preskušnji mora preskusne komisije ravnatelj brez prestanka, in razven njega morata vsegdar najmanj po dva druga uda pričujoča biti. O vsaki ustni preskušnji pisati je zapisnik, in sicer, kadar se po dva ob enem preskušata, za vsakega preskuševanca poseben.

5. Preskusnim komisijam je na voljo narediti, da bode ustna preskušnja javna v toliko, da se vstop dovoli vsakemu, kdor prinese od prvosednika prejeto na njegovo ime slovočo vstopnico.

Člen XXII. — Razloka, je li preskuševanec prestal preskušnjo.

1. Ko so vsi deli preskušnje dokončani, razločajo tisti komisijski udje, kateri so kandidata preskuševali, v seji, ki jo za tega delj v najkrajšem roku imajo, na podlogi razsodkov izrečenih o vsakem posameznem delu, je li preskuševanec prestal preskušnjo ali ní. Ta razloka, ako je treba z nagibi (motivi) vred, naj se pridodá zapisniku o ustni preskušnji (čl. XXI, 4).

Vzema naj se, da je preskušnja prestana, če je preskuševanec zadostil zahtevom členov IV—XVIII za vsak izmed predmetov, spadajočih v njegov preskusni predel (okrog.) V nobenem delu preskušnje ne sme se izvrstna storitev v enem predmetu jemati kot nadomestilo za nedostatke v kakem drugem.

Zoper predlog posebnega preskuševalca ne sme izreči se usposobljenje. Sicer razloča pri enako razdeljenih glasih prvosednikov glas.

Razloka se priobči kandidatu neposrednje po tem, ko je bila storjena.

2. Kadar to, kar je znanstva preskuševanec z deli svojimi pokazal, zakoni-
tim zahtevom ne ustreza, a je ob enem moči iz njih upati, da on — dalje učeč
se — to vendar doseže, naj ga preskusna komisija — podelivši mu izrazito sve-
dočbo o tem, kako se je sè svojimi deli obnesel — za zdaj zavrne in ob enem
določi mu čas, ki vsekakor mora poteči, predno se sme vnovič za preskušnjo pri
kaki preskusni komisiji oglasiti. Če je kdo bil zavrnjen, ne sme praviloma po-
navljati preskušnje, dokler ne poteče leto dní in samo v slučajih ozira vrednih
sme jo izimno uže ponoviti, ko preteče pol leta.

Kandidati, kateri bi pri vnovični preskušnji ne obstali, naj se samo z dovo-
ljenjem ministerstva za bogočastje in uk k nadaljnji preskušnji pripuščajo.
V tretje ponavljati preskušnjo ní dopuščeno. Kadar koli se kdo zavrne, treba je
to uradno na znanje dati ostalim preskusnim komisijam v državi in pa kraljev-
sko hrvatski gimnazijalni preskusni komisiji v Zagrebu.

3. Kadar se kandidat vsled ustne preskušnje zavrača, tedaj preskusna ko-
misija precej razloči, bode li mu preskušnjo iz vseh ali samo iz nekih in katerih
preskusnih strok ponoviti, dalje, če se mu ob ponavljanji preskušnje ima do-
deliti kaka polakšica tako, da mu ne bode treba nikakih domačih nalog zdelovati
ali da mu bode samo nekatere treba. Preskušnja klavzurna in pa ustna ne od-
pušča se nikakor.

4. Ako je naposled znanstvena omika, ki jo je preskuševanec pokazal, tako
nezadostna, da še upati ní, da bi mogel, kar mu manjka, dalje učeč se dotegniti,
naj preskusna komisija s svedočbo, katera to razloko z razlogi dotrjuje, presku-
ševanca na ravnost zavrne, ne dopuščaje mu, preskušnjo pozneje ponoviti, in to
uradno na znanje dá ostalim preskusnim komisijam v državi in pa kraljevsko-
hryatski gimnazijalni preskusni komisiji v Zagrebu; preskuševancu v takem slu-
čaji pristoji utečaj na učno ministerstvo.

5. Ako kateri kandidat za učiteljstvo klasične filologije zakonitim zahtevom iz latinščine in grščine sicer zadovolji, a pri ustni preskušnji iz grške in rimske zgodovine ne ustreže temu, kar propis (čl. VIII, 2) veleva; takisto tudi, ako kateri kandidat za učiteljstvo zgodovine in zemljepisa, ko mu se preskušnja iz teh strok ugodno izide, ali kak izimnim določilom (čl. VI, 4) podpadajoč kandidat pri ustni preskušnji ne izkaže znanja iz latinskega ali grškega jezika v meri, kakor zakon zahteva (čl. X a, odnosno VI, 4); takisto naposled, ako kateri kandidat ne ustreza zgoli splošnim zahtevom, ki mu jih je izpolniti v oziru na njegov učni jezik (čl. V, odstavek 2) — naj se mu svedočba o odobrenji ne izdá dotle, dokler v novični ustni preskušnji ne dotegne, kar mu manjka. V času med tem ne more se o kandidatu dajati nikaka druga dopoved nego ta, da se še bavi s preskušnjo.

Člen XXIII. — Vsebina svedočbe.

1. Svedočba o preskušnji, katero naj podpišejo preskusne komisije ravnatelj in preskuševalca glavnih strok (ali ko bi ta zaradi kakega zadržka ne mogla, dva druga uda komisije), obseza:

- a) popolno rodovnico (nacijonale) preskuševančevo: ime, kraj, dan in leto rojstva, vera, učilnica, vseučilišče (tehnična visoka šola), omemba izpričeb o udeležbi semeniščnih vaj, odnosno praktičnih del v zavodih in laboratorijih (čl. II, 2 b, odstavek 3, 4, 5), kake odobrujoče ali zavračajoče svedočbe preskusnih komisij, katere bi bil poprej prejel;
- b) predmete domačega in klavzurnega dela, po tem vsesкупne ustne preskušnje, z razsodki vred, ki so bili izrečeni o slednjem teh del;
- c) naposled skupno razsodilo komisije, je li kandidat bil spoznan, da je sposoben za učitelja ali ne; in v prvem slučaju, za katere predmete, do katerega gimnazijskega ali realno-šolskega razreda (glavna ali postranska stroka), v katerem učnem jeziku. Ako kdo želi usposobljenje, posluževati se pri poučevanju več nego enega samega jezika, to naj se svedočba izraža o vsakem izmed teh jezikov.

Kadar se kandidatu ne prizna učiteljska sposobnost, treba je pristaviti opomnjo, doklej je zavrnen ali pa da je zavrnen za vselej.

Ker so stopinje usposobljenja, katero je kdo dosegel, poočitene v besedilu svedočbe same, naj se odobrenje (aprobacija) na konci iste zgoli brez vsakega nadaljnjega pristavka izreka takó, da se torej z nobenim uvetom ali pridržkom neomejuje niti s kako odlikujočo besedo za katero koli stopinjo določa.

2. Kadar je preskuševanec prestal preskušnjo, bodi za nižje bodi za višje razrede, ima pravico, prositi še za nadaljnjo preskušnjo, da bi svojo učiteljsko usposobljenje raztegnil na višje razrede ali pa da bi zadobil usposobljenje, učiti še druge kake predmete, ako je preskusno komisijo, kakor je povedano (v čl. II, 2, d), prepričal, da se jih je učil, kolikor je treba. Novo preskušnjo je opraviti po vseh delih (stadijih).

Člen XXIV. — Moč svedočbe.

1. Svedočba, da je preskuševanec preskušnjo popolnem prestal, daje mu najpred pravico, opraviti poskusno leto (prim. čl. XXV) na kakem učilišči (gimnaziji, realki), na katerem veljá tist učni jezik, kakor je kandidat bil za-nj odobren, in ga po tem usposobuje, biti nameščen na gimnazijah ali realkah omejenih vrste, ako so popolnem izpolnjeni uveti, kakor so za vsak predel ali okrog preskusnih predmetov postavljeni.

2. Veljavnost svedočbe mine, če kandidat v prvih petih letih ne stopi v poskusno prakso, kakor tudi kadar se učiteljevanje v kaki javni šoli na več nego pet let prekine.

Veljavnost je moči obnoviti z izkazom, da je dotičnik ves ta čas znanstveno ali didaktično delal. To je izkazovati pred kako preskusno komisijo, katera, če najde, da je izkaz zadosten, prej izdani svedočbi opomnjo pripiše ter z njo izjavi, da bode še dalje veljavna. Ako se to neizkaže ali če izkaz ni zadosten, treba je preskušnjo ponoviti, pri čemer mu je moči domača dela odpustiti, a klavzurna dela ali pa ustna preskušnja ne morejo se nikdar spregledati. Poskusnega leta ni treba ponavljati.

Člen XXV. — Poskusno leto.

1. Prestavši preskušnjo mora si vsak kandidat leto dní na kakem gimnaziji ali kaki realki delo vzeti, da tu svojo učiteljsko sposobnost praktično izuri.

2. Poskusno leto sme se prestajati samo na takem učilišči (gimnaziji ali realki), ki je istovrstno z učiliščem, za katero je kandidat znanstveno usposobljen.

Kandidat si sme sam izbrati kronovino za to, a učilišče mu določa deželno šolsko oblastvo izbrane kronovine. To oblastvo gledaj pred vsem drugim na pedagoški namen poskusnega leta — praktično izurjenje kandidata —; samo mimogredno moči se je ozirati na potrebe posamičnih učilišč in na pravične kandidatove želje.

3. Poskusni kandidat podvrže se posebni strokovnjaški voditvi enega izmed profesorjev. Enemu in istemu profesorju se ne sme istodobno odkazovati po več nego dva kandidata.

4. V prvem polletji poskusnega leta biva kandidat od začetka kot gost pričujoč v šoli, kadar poučuje profesor voditelj mu, ako je moči in po sprevidu ravnatelja, tudi pri drugih učiteljih, kadar uče, na to se on o posamičnih šolskih urah v pričo in pod nadzorom profesorja voditelja sam pouka udeležuje in to v toliko razredih, kolikor je mogoče. Kakor je on dolžan držati se pri tem profesorjevega napotovanja, tako se mora tudi le-ta med šolskimi urami ogibati vsega, kar bi utegnilo kandidatu veljavi v očéh učencev kvarovati delati.

5. Zunaj šolskega časa naj se v obojem polletji profesor in kandidat to prilikoma to praviloma — recimo vsak teden po enkrat — pogovarjata o kakih prikazih šolskega življenja, kakor prihaja kateri na dan, o tem, kar se je v šolskih urah obravnavalo, in kar bi potlej imelo najpred na vrsto priti, o metodič-

nem obdelovanji posamičnih oddelkov predmeta z ozirom na stopinjo ukovno, o celi učilni nalogi, kako bi jo po učenem črti in z ozirom na učni čas bilo razdeliti, o tem, kako je osnovati zbirke učil in kako postopati z njimi, o strahovalnem redu (disciplini) v šoli, o šolskem slovstvu dotičnega predmeta, o znamenitih pedagoško-didaktičnih razpravah, sosebno tudi o ustrojnem črti gimnazij (in realnih šol) in kar je tacega k stvari spadajočega več, in po okolnostih naj se takšne reči tudi pismeno izdelujejo.

Ravnatelj naj se od časa do časa sam na svoje oči prepriča, kako profesor kandidata posebej poti in vodi, in če v tem postopa, kakor je v redu.

6. Učilišni ravnatelj ima pravico — skrbno pazeti na koristi (interese) učilišča — v drugem polletju poskusnega časa kandidatu izročiti samostalno poučevanje v kakem razredu — vendar takó, da kandidat ne pride svojemu voditelju popolnem iz rok in oči, temuč da sosebno, kar se tiče semestralne klasifikacije, stoji pod njegovim prigledom za to, da se ohrani za oba semestra enakost v presojevanju tega, kar so učenci znanja pokazali. Ako vendar posebne težkoče, ki bi vladale pri tistem učilišči, branijo poučevanje razdeliti med več učiteljev, nego jih pravilno biva, to naj se, zlasti kadar je več poskusnih kandidatov in ne en sam, tudi v drugem polletju ostaja pri tisti delavnosti kandidatu, kakeršna ima mesto proti koncu prvega. (Glej točko 4.)

Ako je pa potreba več namestnikov, nego premore učiteljski zbor (kolegij), sme se vsak kandidat, kateri je brez dvojbe sposoben v to, tudi za več nego en razred uporabljati. Tudi v tem slučaju ima oni profesor, kateremu je kandidat izročen, da ga napotuje, le-temu kot svétnik in vodnik v pomoč biti. Sploh bode si ves učiteljski zbor štel v dolžnost do svoje šole in do svojega učiteljskega sodruga, olajšati in utrditi kandidatu stanje na učilišči, vladaje se do njega takó, kakor je navada med tovariši.

7. V drugem je poskusni kandidat takó kakor vsak nameščeni učitelj dolžan, poslušno izpolnjevati določila občnih šolskih zakonov in posebnega šolskega reda njegovega učilišča, kakor tudi ukazila ravnateljeva, zlasti naj hodi pravilno v učiteljske konferencije ter ima v njih, čim samostalno poučuje, dolžnost in pravico oddajati svoj glas o tem, koliko znanja učenci v njegovem predmetu in njegovih šolskih urah prikazujejo in kakšno je njih npravno vedenje, in sicer tako v tecaji šolskega leta, kakor tudi kadar gre za vprašanje o premeščaji in klasifikaciji. V vseh drugih slučajih ima kandidat v zboru samo posvetovalen glas.

8. Ako bi didaktični ali pedagoški pogreški poskusnega kandidata pretili kako kvaro učilišču, pri katerem ima delo ali če se sicer takó vede, da bi se tega bati bilo, tedaj ima ravnatelj pravico, v nujnih slučajih precej delavnosti kandidatu na njegovem učilišči konec storiti. O tem naj zasliši mnenje učiteljstva, a potlej po svojem uverjenji razloči in če kandidata odpusti, mora to precej poročiti nadstojecemu deželnemu šolskemu oblastvu ter priložiti zapisnik o mnenji učiteljstva. To oblastvo bode po tem, kakeršni so razlogi, vsled katerih je bil kandidat odpravljen, ali poslalo ga s primernimi napotili na kako drugo učilišče, nadaljevati svoje poskusno leto, ali pa, ako bi tako treba bilo, nasvetovalo ministarstvu, da bi bil za vsegdar zavrnjen od učiteljstva.

9. Po izteku poskusnega leta naj ravnatelj, kakor stvar nanese, posvetovališ se s profesorjem voditeljem ali z razrednimi učitelji onih razredov, kjer je

poskusni kandidat morebiti delo imel, izdá mu svedočbo, katero podpiše on in pa omenjeni profesor ali pa ti razredni učitelji. V tej svedočbi je povedati, kakšno je bilo kandidatovo delovanje, odnosno katere predmete in v katerih razredih je kandidat bodi samo po kateri krat bodi samostalno učil, ter odkrito presoditi, koliko spretnost v poučevanju in v vzdrževanju strahu in reda je pokazal. En prepisek te svedočbe naj se pridene letnemu poročilu, katero je o učilišči podat. Stoprv s to svedočbo zadobiva kandidat popolno usposobljenje, biti nameščen za rednega učitelja.

10. Kar je kandidat v poskusnem letu delal, daje mu samo tedaj pravico zahtevati nagrado (remuneracijo) za učenje, ako je čez šest ur na teden poučeval. V tem slučaju sme ravnatelj pri deželnem šolskem oblastvu nasvetovati neko nagrado.

Člen XXVI. — Pristojbine.

Vsak kandidat, kateri se je vzglasil za preskušnjo iz katerega v členu VI naštetih strokovnih predelov, dolžan je, ko dobode pripuščenje k preskušnji, petnajst goldinarjev, in kadar je povabljen k klavzurnim delom (odnosno k ustni preskušnji), tudi petnajst, torej vsega trideset goldinarjev preskusnine ali odredbine (takse) za preskušnjo opraviti.

Ista odredbina veljá tudi za slučaj, ko se kandidat ob enem podvrže preskušnji iz takšnega strokovnega predela in iz predmeta, kateri spada v kako drugo skupino.

Za vsako dopolnilno ali razširjalno preskušnjo opraviti je po dvajset goldinarjev odredbine, ki se plačuje v dveh enakih delih.

Kandidati, kateri uže imajo učiteljsko usposobljenje, ter se podvržejo nadaljnji preskušnji samo za to, da bi smeli učiti tudi v katerem drugem učnem jeziku in ne samo v onem, katerega so si bili prvotno izvolili, plačujejo po deset goldinarjev preskusnine.

Tu gori postavljene odredbine morajo se o ponavljanji preskušnje vnovič opraviti.

Takisto je tudi prvi del odredbine vnovič vplačati tedaj, kadar se kandidatu dopustí, preskušnjo, katero je pri eni preskusni komisiji začel, pri drugi nadaljevati.

Člen XXVII. — Opravljanje poslov.

1. Vse preskusne komisije stojé neposrednje pod ministerstvom za bogočastje in uk.

2. Preskusne komisije ravnatelj dopisuje ministerstvu in kandidatom ter hrani spise preskusne komisije v redu, kakor ta posel zahteva.

3. Ti spisi so:

- a) splošni, ki obsezajo splošne ukaze ministerstva na vprašanja preskusne komisije, in podobni;
- b) osobni spisi.

Za vsakega kandidata, kateri se podvrže preskušnji pred preskusno komisijo, osnuje se poseben spis, kateri mora obsezati: prošnjo kandidatovo z omembo

svedočeb in njihove vsebine, njegovo življenje, kake razloke ministerstva, če je bila dvojba ima li se kandidat pripustiti k preskušnji, dopise preskusne komisije kandidatu, njegova pismena dela, razsodilo preskusne komisije o pismenih delih, zapisnik o ustni preskušnji in o končnem posvetovanji preskusne komisije, svedočbo, katera se mu je dala.

4. Izmed osebnih spisov treba je o konci vsakega šolskega leta učnemu ministerstvu na pregled pošiljati samo tiste, katere bi posebej zahtevalo.

XXVIII. — Prehodna določila.

1. Za kandidate, kateri so se bili uže doučili, predno je izdan ta propis o preskušnjah, ostane v veljavnosti (prejšnje) triletje.

2. Tisti, kateri v šolskem letu 1883/84 triletje dovršijo, bodo do konca šolskega leta 1884/85 imeli pravico, vzglašati se k preskušnji po pravilih doslej veljajočih.

3. Po šolskem letu 1886/87 bode se novi propis o preskušnjah brez izimka uporabljal.

Conrad s. r.